VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTO

Lausunto

8.12.2016 Dnro 111/62/16

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asiantuntijakuuleminen liittyen hallituksen esitykseen HE 252/2016 vp eduskunnalle tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kahta uutta tutkintavankeudelle vaihtoehtoista pakkokeinoa, tehostettua matkustuskieltoa ja tutkinta-arestia. Tehostettu matkustuskielto tulee kysymykseen esitutkinnan ja syyteharkinnan aikana ennen pääkäsittelyä ja tutkinta-aresti sinä aikana, kun tuomioistuin on tuominnut ehdottoman vankeusrangaistuksen, mutta tuomio ei ole vielä lainvoimainen. Molemmista uusista pakkokeinoista päättää tuomioistuin ja niiden noudattamista valvotaan teknisin välinein. Lisäksi ehdotetaan lyhennettäväksi sitä aikaa, jonka tutkintavankia voi säilyttää poliisin ylläpitämässä säilytystilassa. Ehdotettu maksimiaika on seitsemän vuorokautta.

Uusien pakkokeinojen tavoitteena on vähentää tutkintavankeuden haittavaikutuksia, jollaisia voivat olla esimerkiksi työ- tai opiskelupaikan menetys, asunnon menetys, taloudellisen aseman heikentyminen, perhe- ja muiden sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen vaikeutuminen sekä yhteyksien syntyminen ja samaistuminen vankilan rikolliseen alakulttuuriin erityisesti nuorten henkilöiden kohdalla. Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää näitä tavoitteita sinänsä tärkeinä, mutta niille ei pidä antaa ratkaisevaa painoarvoa harkitessa koko rikosoikeusjärjestelmän tehokkaita toimintaedellytyksiä.

Perustuslakivaliokunta on toisessa asiassa antamassaan lausunnossa viime viikolla osuvasti todennut, että perustuslaistakaan ei seuraa velvollisuutta antaa yksilön oikeuksille yksinomaista ratkaisevaa painoarvoa muiden perusoikeuksien toteutumisen kustannuksella sellaisessa harkintatilanteessa, missä vaakakupissa on suuremman väkimäärän perusoikeuksien turvaaminen. Lausunnossa oli kysymys kielellisistä oikeuksista contra suuremman väestömäärän sairaanhoidon palvelutarve, saavutettavuus, osaamistaso ja potilasturvallisuus eli sairaanhoitojärjestelmän yleinen toimivuus. Analogisesti rikosprosessiin sovellettuna tämän pitäisi tarkoittaa sitä, että pakkokeinojen kohteeksi joutuvan yksilön etu ei saisi liiaksi korostua yleisemmän edun, tässä tapauksessa koko oikeusjärjestelmän tehokkaan ja myös kustannustehokkaan toiminnan kustannuksella.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Telekopio	Sähköpostiosoite
Albertinkatu 25 A	PL 333			
00180 Helsinki	00181 Helsinki	029 562 0800	029 562 0888	vksv@oikeus.fi

Ehdotettujen pakkokeinojen riskit rikosprosessille

Siinä vaiheessa kun rikosoikeudenkäyntilakimme säädettiin, sen keskeisiksi periaatteiksi nostettiin keskittäminen, välittömyys ja suullisuus. Samassa yhteydessä todettiin, että nämä rikosprosessiperiaatteet edellyttävät toteutuakseen jossain määrin myös pakkokeinojen käytön kiristämistä. Rikosprosessissa käytännössä virkatoimia tekevä syyttäjä joutuu tämän arkityössään toistuvasti toteamaan. Rikosprosessin liian pitkä kesto, samoin kuin pääkäsittelyjen peruuntuminen, on tällä hetkellä järjestelmämme ongelma ja ehdotetuilla uudistuksilla ongelma ei pienene.

Ehdotettuihin pakkokeinoihin liittyy prosessiekonomisia riskejä. Vaikka matkustuskielto ja tutkinta-aresti olisivat teknisillä välineillä valvottuja, niihin liittyy tutkintavankeutta suurempi mahdollisuus esitutkinnan vaikeuttamisesta/asian sotkemisesta ja pääkäsittelyn peruuntumisesta. Tätä riskiä ei voida sulkea pois huolellisimmallakaan pakkokeinon määräämisvaiheen harkinnalla.

Pääkäsittelyn peruuntumisvaara ja jutun sotkemisvaara ovat yhtä haitallisia sekä alioikeus- että hovioikeusvaiheessa. Hovioikeudessakin rikosasia on ratkaistava siellä uudestaan esitettävän aineiston ja näytön perusteella. Peruuntuneista pääkäsittelyistä puolestaan aiheutuu huomattavia kustannuksia. Tällaiseen suuntaukseen rikosoikeudenhoidolla ei nykyään ole resurssia.

Tutkintavankien säilyttäminen poliisivankilassa esitutkinnan aikana

Tutkintavankien säilytysajan lyhentäminen poliisivankilassa aiheuttaa melko varmasti erilaisia rikosvastuun toteuttamista vaikeuttavia seurauksia. Ehdotuksessa todetaan avoimesti, että vaikutukset rikosten selvittämisprosentteihin, paljastettujen rikosten määrään, esitutkinnan kestoon ja jopa tutkintavankeusajan pitenemiseen saattavat olla merkittävät. Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että ehdotetut muutokset on näistä vaikutuksista huolimatta toteutettava, koska kansainväliset ihmisoikeuksien valvontaelimet ovat esittäneet Suomea kohtaan näiltä osin vakavaa arvostelua.

Käytännössä säilytysajan lyhentämisestä seuraa se, että etenkin vakavan huumausainerikollisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnassa täytyy nykytasoisten tulosten saavuttamiseksi lisätä käytettävissä olevaa tutkintaresurssia. Muussa tapauksessa näiden vakavien ja merkittäviä yhteiskunnallisia haittoja aiheuttavien rikosten paljastaminen ja selvittäminen vähenee. Tämän hetkinen taloudellinen tilanne tuskin mahdollistaa tätäkään resurssilisäystä. Lakivaliokunnan pitäisi vielä tarkemmin punnita niitä etuja ja haittoja, mitä nykyisen keskimäärin kahden viikon pituisen säilytysajan lyhentämisestä tosiasiassa voi seurata. Haitallisten vaikutusten kokonaisarvioinilla olisi täysin perusteltua päätyä

VALTAKUNNANSYYTTÄJÄNVIRASTO

Lausunto

8.12.2016 Dnro 111/62/16

hylkäämään ehdotettu muutos tältä osin.

Valtionsyyttäjä Leena Metsäpelto

Käyntiosoite	**Postiosoite**	**Puhelin**	**Telekopio**	**Sähköpostiosoite**
Albertinkatu 25 A	PL 333			
00180 Helsinki	00181 Helsinki	029 562 0800	029 562 0888	vksv@oikeus.fi